

El món de la dinastia papal de Xàtiva

Diccionari Borja (i 3)

Amb aquesta tercera part, EL TEMPS completa un recorregut complet a través de l'entramat borgià, en el 500 aniversari de l'elecció de Roderic de Borja, Alexandre VI. Un vademècum que ajudarà a entendre i conèixer la dinastiapapal dels Borja.

Milà, Lluís Joan. Cosí de Roderic de Borja i nebot de Calixt III per part de la seua germana Caterina, casada amb el baró de Massalavés. Va estudiar lleis a Bolonya, ciutat de la qual va ser governador durant algun temps. Cardenal dels Quatre Sants Coronats, va ser nomenat bisbe de Lleida i de Sogorb. Amb menys vocació italiana que el seu cosí, va tornar a la Corona d'Aragó. Va comprar la baronia d'Albaida i va construir una casa de camp al petit poble de Carrícola. Va ser enterrat al convent dominic de Santa Anna d'Albaida.

Milà. Ducat del mateix nom al nord de la península italiana. Va pertànyer a la família Visconti fins que va ser desplaçada pels Sforza cap a la meitat del segle XV, a causa del matrimoni de la darrera Visconti amb Francesco Sforza.

Ludovico el Moro, darrer duc Sforza, va caure presoner de Lluís XII. El rei francès reclamava el seu dret al ducat perquè era descendent llunyà dels Visconti per via legítima.

Mínims. Orde religiós fundat per Sant Francesc de Paula, que va imposar-li aquest nom tan humil. Va ser aprovat per Alexandre VI, qui, en la butlla "Piis Fidelorum", els va encomanar l'evangelització del Nou Món. Van ser els primers missioners a arribar a Amèrica.

Mítilene, Batalla de. Batalla naval que la flota construïda per Calixt III va entaular victoriosament contra els turcs prop de l'illa de Mítilene, a la mar Egea.

Monserrat, Cosme de. Secretari d'Alfons de Borja i posteriorment bibliotecari del Vaticà. Va ser bisbe de Vic.

Montefeltro, Guidobaldo. Duc d'Urbino. Aquesta ciutat italiana va ser, juntament amb Florència, un dels focus més brillants del renaixement. Després de ser presa per Cèsar, gràcies

a les seues tàctiques de guerra ràpida, aquest va traslladar les seues innumerable obres d'art a Roma. Diuen que va sentir una predilecció especial per una petita estàtua de Miquel Àngel que representava Cupido. El duc havia servit la Santa Seu com a *condottiere* en la guerra contra els Orsini, al costat del jove duc de Gandia. No obstant, a pesar de les bones relacions, Montefeltro es dedicava a conspirar contra Cèsar, com qualsevol altre descontent amb el poder creixent de la família del papa. Ja mort alexandre VI i pres Cèsar de Juli II, el duc es va comportar cavalerosament i va perdonar el Valentino.

Montuiri. Ciutat de Mallorca en què va rebre un dels seus primers beneficis eclesiàstics el jove Alfons de Borja de mans de Benet XIII. Els Borja sempre van sentir certa predilecció per l'illa. Alfons també va rebre la rectoria d'Inca i va ser administrador de la diòcesi. Alexandre VI i Cèsar foren bisbes de Mallorca i Jofré també va gaudir de rendes a l'illa.

Mota, castell de la. Famos castell de Medina del Campo a què va ser traslladat

Cèsar com a presoner poc després de la mort, al mateix castell, de la reina Isabel. El Valentino representava una basa que podia ser utilitzada per diferents faccions; des del mateix Ferran, fins als que no el reconeixien com a rei de Castella. El comte de Benavente, d'aquest darrer partit, va ajudar Cèsar a escapar i, gràcies a això, va poder arribar a Navarra.

Nàpols. Regió del sud d'Itàlia. També anomenada Regne de Partenoepa. La seua successió va suscitar grans discòrdies entre francesos i aragonesos. En 1420 la reina Joana II,

darrera Anjou sense descendència, va adoptar el Magnànim i el va nomenar hereter d'aquest regne. Encara que després la reina va canviar de paret i va preferir l'Anjou, el rei Alfons s'havia entestat a fer-se amb aquesta corona i formar un imperi aragonès a la Mediterrània. Va aconseguir-ho i el 1444 el papa el va reconèixer com a sobirà. El seu nebot, Ferran el Catòlic, gràcies al geni militar del Gran Capità, va posar punt final a aquesta branca italiana dels Aragó.

Nepi. Ciutat italiana capital d'un ducat que va pertànyer als Borja. El castell, construït per Alexandre, encara conserva les torres característiques de l'estil preferit pel papa valencià. Lucrècia va exercir de governadora en aquesta ciutat durant algun temps, fins que es va reunir amb Alfons d'Aragó quan, a causa de la perillosa situació de Roma, va fugir a Nàpols. El mateix papa hi va passar uns dies

d'intimitat familiar amb els joves esposos.

Nepotisme. Nom amb què es coneix el fet que els governants concedesquen els càrrecs de responsabilitat a parents pròxims. Prové de *nepote*, que significa 'nebot'. Aquesta és, amb tota probabilitat, l'acusació més justa que la història ha fet del clan de Xàtiva. Però cal esbrinar les raons que hi va haver per a aquesta situació. D'una banda, com a estrangers, els Borja no tenien família a Itàlia. D'una altra, com que no pertanyien a cap de les faccions de poder de Roma, Orsini o Colonna, tenien a tots potencialment en contra. Si encara en queden dubtes, l'atemptat dels republicans a Nicolau V i els sagnants aldarulls que es van produir en la coronació de Calixt III van acabar convencent el primer papa Borja perquè donara als seus parents responsabilitats cada vegada més importants. Però tampoc s'ha d'oblidar que tots els papes van beneficiar més o menys els seus familiars.

Nicolau V. Tommaso Parentuceli, papa entre 1446 i 1455. Intel·ligent i conciliador, va firmar el Concordat de Viena

amb l'Imperi i va coronar l'emperador Frederic a Roma, fet que representava el final dels cismàtics de Basilea. Antic bibliotecari de Cosimo de Mèdici, va ser un home de gran cultura i fina sensibilitat que va decidir, sense estalviar mitjans, reconstruir Roma. Va crear una vertadera cort d'humanistes i va fundar la Biblioteca Vaticana. La caiguda de Constantinoble va representar un colp molt dur per a ell; va organitzar les potències italianes en la Pau de Lodi de 1454, però la seua mort a l'any següent li va impedir realitzar la croada. Aquesta iniciativa, la va recollir el seu successor, Calixt III.

Orsini. Noble família romana de gran influència. Enemistats secularment amb els Borja, van ser relacionats amb l'assassinat del duc de Gandia. Tradicionalment favorables a França. El vell cardenal Orsini va ser un dels promotors de la conspiració contra Cèsar a Maglone. Va morir al castell de Sant'Angelo, diuen que enverinat.

Pasquino. Estàtua que el cardenal Carafa va posar davant de la seua residència i que es va convertir en la tribuna de les acusacions i dels rumors

contra el papa i la seua família. Els llibels apareixien alguns matins fixats a l'estàtua; el més famós va ser la "Carta a Savelli". Alexandre VI donava a aquests fets tan poca importància que, després d'una entrevista amb el mencionat Savelli, ni tan sols li va preguntar què feia el seu nom mesclat amb aquests pamflets. Al Pasquino també arribaven els epígrames que els poetes de corts poc partidaris dels Borja feien per agradar als seus senyors. Per exemple, n'hi va haver un que, referint-se a Lucrecia, deia "...d'Alexandre, filla, nora i esposa".

Peníscola. Ciutat costanera del Baix Maestrat. Es caracteritza per l'imponent castell d'origen templar. El 1416 l'Orde de Cavallers de Montesa el va oferir al papa Luna, qui va dir que hi havia trobat la seua "arca". Des d'aquell any va ser el refugi de Benet XIII i del seu successor, Climent VIII, fins a la seua abdicació el 1429.

Perotto. Sobrenom de Pedro Calderón, majordom de confiança d'Alexandre VI. Durant el retir de Lucrecia al convent de Sant Sixt va ser el missatger entre pare i filla. No resulta impossible que Lucrecia se n'enamorara i en quedara embarassada. Aquesta és una de les teories sobre l'origen de l'Infans Romanus. L'agosarat Perotto va ser trobat mort al Tíber al costat de Pentasilea, una de les dames de Lucrecia.

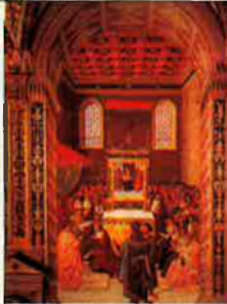
Pesaro. Vegeu "Sforza, Joan".

Piccolomini, Eneas Silvius. Vegeu "Pius II".

Pienza. Nom que va rebre el llogaret de Corsigniano, pàtria dels Piccolomini. Pius II desitjava fer-hi una gran ciutat i va ordenar construir una catedral i altres edificis. Un dels pocs cardenals que s'hi va il·lusionar va ser el jove Borja, que s'hi construï un palau que després va cedir per a residència episcopal. Avui encara és possible visitar la tranquil·la Corsigniano i contemplar els efectes d'aquesta aventura renaixentista.

Pietro, Sano di. Pintor italià. El *condottiero* Piccino, al servei del Magnànim, reclamava a la ciutat de Siena un pagament que va assegurar que estava disposat a cobrar per les armes. Fins i tot va arribar a atacar la ciutat. L'enèrgica actuació de Piccolomini i de Calixt III, que van fer de mitjancers en el conflicte, va pacificar la situació. En agraïment, els sienesos van encomanar a Sano di Pietro aquest quadre en què es veu el papa Borja intercedint a la verge per la ciutat.

Pinturichio. Sobrenom del pintor italià Bernardino di Beto, que aproximadament significa 'petit pintor'. Va ser l'artista preferit d'Alexandre VI i l'encarregat de decorar les Cambres Borja. El seu estil, encara influït pel gòtic, era molt del gust del papa.

ri i després de la firma del Concordat de Viena va ser nomenat bisbe de Siena. Gran amic d'Alfons de Borja, va rebre el capel cardenalici de Calixt III. Després que va morir aquest papa, Roderic tingué un gran paper en l'elecció de Piccolomini com a papa. Durant el seu pontificat es va mostrar com a protector del jove cardenal i el va confirmar en el seu càrrec de vice-canceller. Va convocar els prínceps cristians a Màntua per organitzar una croada, però va morir desesperat a causa del nul·l interès d'Occident pel perill turc. Va escriure unes memòries titulades *Comentarii*.

Porcaro, Stefano. Ciutadà romà oposat al poder dels papes. Cap del partit que volia alliberar Roma del poder de l'església va organitzar un atemptat contra Nicolau V, que es va salvar miraculosament. Va morir al castell de Sant'Angelo. En temps d'Alexandre VI el principal defensor d'una república de Roma a la manera clàssica va ser Stefano Infessura. El seu *Diari de la ciutat de Roma* ha estat una altra de les fonts més sovintejades pels detractors de la família Borja.

Pròxida, Gaspar. Comte d'Almenara i Aversa. Primer marit de Lucrecia, amb qui es va casar per poders el 1492. De noble família valenciana d'origen italià, Joan de Pròxida va intervenir en les Vespres Sicilianes, que van portar al tron de Sicília la dinastia aragonesa. Després de ser elegit papa, Alexandre VI va anul·lar el matrimoni, que encara no s'havia con-

Pius II. Eneas Silvius Piccolomini, papa que va succeir Calixt III. Va ser una de les personalitats més interessants del renaixement. Va servir com a diplomàtic a l'Impe-

sumat. El jove Gaspar va rebre una indemnització i la mà d'una altra Borja, Caterina de Milà i Rams.

Quatre Sants Coronats. Títol de la basílica romana de la qual va ser cardenal Alfons de Borja i, posteriorment, el seu nebot Lluís Joan de Milà. Situada al mont Celio, estava en ruïnes quan s'hi va traslladar el cardenal de València. Com que eren els patrons del gremi de marbristes i escultors, aquests van posar un gran interès en la reconstrucció d'aquest temple.

Reis Catòlics. Títol que Alexandre VI va concedir a Isabel de Castella i a

Ferran d'Aragó el 1492. Aquest papa valencià, no obstant, va fer una altra cosa pels monarques. El 1472 va anar a la Península Ibèrica com a legat de Sixt IV amb la intenció de rebre l'ajuda de Castella i d'Aragó en la croada. Els problemes interns dels regnes eren més urgents, i per això el legat hi va posar la seua autoritat i el seu sentit polític per trobar una solució. A Aragó, el mateix que a Navarra, va aconseguir que tota la corona acceptara Ferran, fill de l'ambiciós Joan II, com a hereu. A Castella, va persuadir Enrique IV perquè es decantara definitivament per Isabel. Per últim, va suggerir al papa que legitimara la boda entre Isabel i Ferran, ja que l'arquebisbe Carrillo els havia casat falsificant la butlla que els dispensava de l'impediment de parentiu.

Les relacions dels Reis Catòlics amb Roderic després de ser elegit papa van ser difícils. De fet sembla que la cort espanyola va ser una de les que més va contribuir a escampar els rumors que es contaven sobre la família papal.

Cronologia

1378. El 31 de desembre, naix Alfons de Borja a la Torre de canals. S'inicia el Cisma d'Occident.

1393. Alfons de Borja ingressa en la Universitat de Lleida.

1413. Compromís de Casp.

1416. Alfons el Magnànim puja al tron de la Corona d'Aragó.

1419. Mor fra Vicent Ferrer a Vannes.

1420. Comença l'aventura mediterrània del Magnànim. Alfons de Borja l'acom-

panya com a assessor reial.

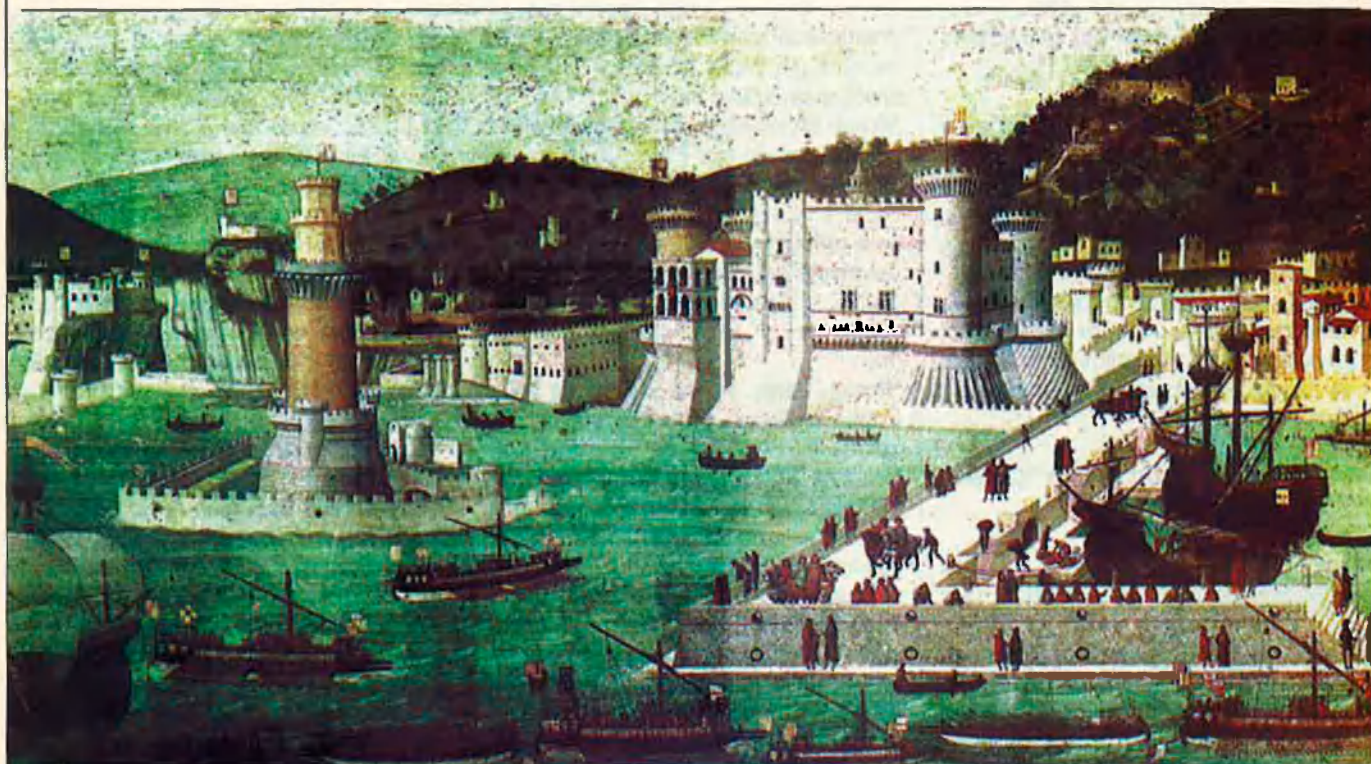
1423. Mor Benet XIII a Peníscola, el succeïx Climent VIII.

1429. Alfons de Borja aconsegueix que Climent VIII renuncia a la tiara i posa així punt final al Cisma

d'Occident. Alfons de Borja és nomenat bisbe de València.

1431. Naix Roderic de Borja a Xàtiva.

1486. Alfons se'n va de nou a Nàpols, on el Magnànim ja s'havia establert. No en tornarà cap dels dos.

Romanya. Regió dels Estats Pontificis situada al nord de Roma. Depenia feudalment de l'Església. Cèsar la va conquerir, gràcies a una exhibició de mobilitat militar i de capacitat de resposta que era desconeguda fins aquell moment en els exèrcits de l'època. Els habitants el van acollir com a alliberador i li van ser fidels fins i tot després de la mort del papa. El pontífex va crear el ducat de la Romanya i va atorgar-ne el títol a Cèsar.

Rovere, Giuliano della. Vegeu "Juli II".

Sant'Angelo, Castell de. Antic mausoleu d'Adrià. Va rebre aquest nom perquè sant Gregori Magel Gran va

tenir una visió en què se li va aparèixer al capdamunt del castell un àngel que indicava el final de la pesta. Amb el pas dels segles es va anar deteriorant. El gran artífex de la seua reconstrucció va ser Alexandre VI, que va encarregar-la a l'arquitecte Antonio de Sangallo. Avui dia és un dels monuments més emblemàtics de Roma.

Santa Maria de les Febres. Capella de l'antiga basílica de Sant Pere en què van ser enterrats els dos papes Borja juntament amb altres membres de la família. Posteriorment van ser traslladats a l'església nacional espanyola de Santa Maria de Montserrat. Els seus ossos van anar a parar a una caixa de plom, encara que ningú no va saber què fer-ne. Fins que al segle passat un grup de nobles espanyols va encarregar un modest monument de marbre en què van depositar les

despulles. Els medallons amb la imatge de cada papa tenen els noms canviats.

Santa Maria del Popolo. Església romana especialment vinculada als Borja. Hi van ser enterrats alguns membres de la família. Pere Lluís, Joan o la mateixa Vannozza, que va ser una gran protectora d'aquesta església. Els monjos que atendien aquest temple van dedicar-li misses durant quasi dos-cents anys, tal era la suma de les rendes que va deixar amb aquest fi.

Santa Maria en Pòrtic. Palau romà prop del Vaticà amb el qual estava connectat i que Alexandre VI va llogar al cardenal Zeno per a residència de Lucrecia i de la seua cort: Adriana de Milà, Sança d'Aragó, Júlia Farnese, etc. Aquesta proximitat va permetre al pontífex tenir una vida més familiar. Hi va

1444. Tractat de Terracina. Alfons de Borja és cardenal; es trasllada a Roma.

1449. Arriben a Roma Alfons de Borja i Lluís Joan de Milà.

1453. Cau Constantinoble.
1455. Alfons de Borja

és elegit papa amb el nom de Calixt III. Canonització de fra Vicent Ferrer.

1456. Roderic i Lluís Joan són nomenats cardenals. Batalla de Belgrad.

1458. Mor Calixt II. El nou papa que el

succeeix és Pius II.

1463. Naix Pere Lluís, primer fill de Roderic.

1472. Sixt IV nomena Roderic legat en el seu viatge a Espanya.

1475. Naix Cèsar.

1478. Naix Joan.

1480. Naix Lucrecia a Subiaco.

1481. Naix Jofré.

1485. El cardenal Borja compra el ducat de Gandia al Catòlic per a Pere Lluís.

viure la filla del papa fins que se'n va anar a Ferrara.

Santa Maura, Batalla de. Batalla naval en temps d'Alexandre VI en què la flota papal, juntament amb les naus venecianes, va vèncer els turcs a Santa Maura, una illa prop d'Ítaca. Els venecians, en una de les seues maniobres diplomàtiques la van tornar als turcs, i l'almirall, Benedetto Pésaro, va morir d'indignació. La seua família va encarregar a Tiziano un quadre en què apareix al costat del papa Alexandre VI.

Sanxis Munyós, Gil. Vegeu "Climent VIII".

Savonarola, Jerònim. Frare italià de l'orde dels dominics. Les seues enceses predicacions van provocar conversions en massa a Florència, ciutat en què va arribar a prior de Sant

Marc. La devoció del poble li va proporcionar una vertadera autoritat política. La ciutat va elegir Crits com a rei i va fer fogueres amb les coses luxoses i supèrflues. Savonarola va criticar Alexandre VI, que sempre es va mostrar conciliador. Es va negar a anar a Roma i ell mateix va anar incrementant la tensió de l'enfrontament, fins i tot va fer una crida al rei de França perquè destituïra el pontífex. Però dins mateix del seu orde va anar perdent adeptes i poc després el poble li va demanar proves de la seua inspiració divina. Va ser excomunicat i un tribunal civil el va condemnar a morir cremat en la foguera.

Sforza, Ascanio. Cardenal, germà de Ludovic el Moro. Al començament la

seua relació amb la família Borja va ser excel·lent i fins i tot es va firmar un acord matrimonial entre Lucrecia i Joan Sforza. En ser elegit Alexandre VI va rebre el càrrec de vice-canceller alhora que el palau romà del nou papa. Joan de Gandia va ser provocat i insultat en la seua pròpia casa. Després de l'anul·lació del matrimoni entre la filla del papa i el Sforza, se'n va anar a Milà, al costat del seu germà.

Sforza, Joan. Nebot del duc de Milà. Comte de Pésaro, petita ciutat de la costa adràtica. En 1493 es va casar amb Lucrecia Borja, ja viudo de Magdalena Gonzaga. Es va resistir a consumir el matrimoni, i no se sap si ho va fer, perquè en 1498 va ser anul·lat a causa d'una al·legació que negava la consumació per impotència de l'espòs. Obligat a firmar aquesta versió pels seus poderosos parents, sembla que no va tenir escrúpols a insinuar que no havia tingut relacions conjugals amb la seua dona perquè Lucrecia feia vida marital amb el papa. De caràcter dèbil i indecís, es va retirar a la seua senyoria de Pésaro, que Cèsar conquistaria en una de les campanyes de la Romanya.

Sforza, Ludovico (Lluís I de Milà). Duc de Milà, anomenat "el Moro" per la seua pell morena. Amb pocs escrúpols i amb un pensament canviant, era un aliat poc fiable.

Es va fer amb el poder eliminant la seua cunyada i el seu nebot Gian Galeazzo. Protector i mecenes d'artistes, va acollir en la seua cort Leonardo da Vinci. Va ser un dels que va invitar Carles VIII a envair Itàlia. La situació se li va tornar adversa quan Lluís XII va decidir, en

aliança amb el papa, envair el ducat, del qual reclamava el dret hereditari com a descendent d'una Visconti. El Moro també ho era, encara que per via il·legítima. Va ser fet presoner i traslladat a França, on va morir.

Sforza-Cesarini, Palau. Nom actual del que va ser palau romà de Roderic Borja mentre era vice-canceller. Magnífica residència que va decorar meticulosament amb obres d'art i taulers duts des de València. Quan va ser elegit papa, la va regalar al cardenal Ascanio Sforza. Encara posseïa dues residències més a Roma, la Casa dei Borgia i la casa de camp o Vigna, totes dues prop de Sant Pere *ad Vincula*.

Simonia. Acte il·lícit en què es pretén comprar o vendre gràcies espirituals. prové d'un passatge dels apòstols en què el mag Simó intenta comprar-los el poder de conferir l'Esperit Sant. Quan l'elecció d'un papa es basa en la compra de vots pel candidat, en comptes de basar-se en la voluntat de l'Esperit Sant, es diu que és una elecció simoníaca. Aquesta acusació va ser formulada en l'elecció d'Alexandre VI, encara que és un fet difícilment demostrable.

Sixt IV. Francesco della Rovere, papa. General dels franciscans menors, va iniciar la construcció de la capella Sixtina. Va enviar Roderic com a legat a Espanya el 1472.

Squillace (o Esquilache). Principat napolità que va rebre Sança d'Aragó com a dot en el seu matrimoni amb Jofré de Borja. Aquest va conservar el títol en quedar viudo i sense fill. Es va tornar a

1488. Mor Pere Lluís. Joan hereta el ducat i la mà de Maria Enríquez.

1492. Innocenci VIII eleva València a arquebisbat.

11 d'agost, Roderic de Borja, Papa Alexandre VI

Descobrimet d'Amè-

rica, Gaspar de Pròxida.

1493. Lucrecia es casa amb Joan de Sforza. Boda de Joan de Borja i Maria Enríquez.

1494. Invasió d'Itàlia per Carles VIII.

1495. Lliga santa. Cè-

sar es fuga del poder dels francesos.

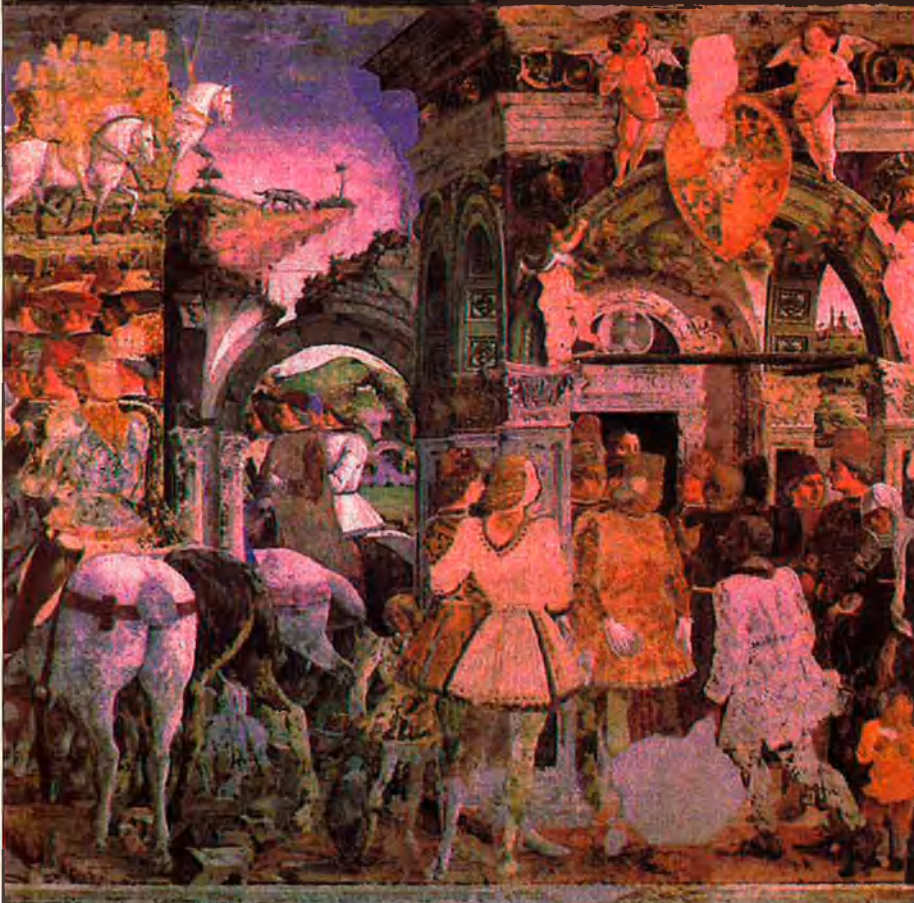
1498. Naix l'Infans Romanus. Càsar renuncia al cardenalat. Lluís XII, rei de França. Lucrecia es casa amb Alfons d'Aragó.

1499. Cèsar, duc de

Valença; matrimoni amb Carlota d'Albert. Lluís XII envaïx Itàlia. Primera campanya de la Romanyade Càsar.

1500. Any sant. Mor l'espòs de Lucrecia.

1501. Segona campanya de la Roma-

casar i una descendent seua, Anna de Borja i Pignatelli, va contraure matrimoni amb Francesc de Borja i Aragó, nét del IV duc, que va portar amb ell el títol a Espanya.

Subiaco. Abadia pròxima a Roma en què solia passar períodes vacacionals el cardenal vice-canceller i on va nàixer Lucrècia. Roderic va concedir diversos beneficis a l'orde que la regentava i va intervenir en la reforma de la seua regla.

Terracina, Tractat de. Acord firmat entre Alfons el Magnànim i Eugeni IV pel qual el rei permetia la tornada a Roma del papa i deixava de donar suport als

cismàtics de Basilea. A canvi, la Santa Seu reconeixia la sobirania de la casa d'Aragó sobre el Regne de Nàpols. Les negociacions van ser realitzades pel cardenal Scarampo i el bisbe de València. Com a resultat el Borja va obtenir el capel cardenalici.

Torrella, Gaspar. Metge personal de Cèsar. D'origen valencià, el seu germà va ser el successor de Lluís Alcanyís en la càtedra de medicina de València. Gaspar es va distingir per les seues aportacions al tractament de la sífilis mitjançant els derivats mercurials.

Urbino. Vegeu Montfeltre, Guidobaldo.

Valença (o Valence) i Dionis. Comtat francès que Lluís XII va convertir en ducat en donar-lo a l'ex-cardenal Cèsar Borja. Això li va permetre conservar el sobrenom de *Valentino*. Quan va morir, el 1507, la seua viuda Carlota es va encarregar d'administrar-los per a Lluisa, filla del matrimoni.

Valentino. Sobrenom amb què era conegut Cèsar per la seua condició d'arquebisbe de València, diòcesi en poder de la seua família des de temps del seu besoncle Calixt III. Quan va renunciar al cardenalat i a les dignitats eclesiàstiques va rebre el ducat de Valença, a Occitània, fet que li va permetre mantenir aquest apel·latiu que ha passat a la història.

València. La ciutat de València era coneguda a finals de l'edat mitjana com una de les més alegres i bullicioses de tota la Mediterrània. En ella va estudiar Alfons de Borja abans d'entrar en la Universitat de Lleida. En 1429 va ser nomenat bisbe d'aquesta diòcesi i Isabel, la mare de Roderic, quan es va quedar viuda, va traslladar-se al palau episcopal del seu germà. Alfons solia absentar-se'n a causa de la seua condició de canceller reial. El jove Roderic de Borja es va educar en aquest ambient tan obert i cosmopolita fins que va anar a Roma, als 18 anys. Quan va morir Calixt III el bisbat va passar a Roderic, i després a Cèsar. En 1492 Innocenci VIII va conferir a la diòcesi de València el rang d'arquebisbat.

Valia, Lorenzo. Humanista italià, gran coneixedor de les llengües clàssiques, les lleis i la Bíblia; amic i protegit del cardenal de València i de Nicolau V. En les seues investigacions va descobrir que era falsa la pretesa donació que l'emperador Constantí va fer al papa dels territoris romans. Llavors la Inquisició va obrir un procés contra ell, però va saber defensar-se brillantment. Nicolau V el va

nya. Lucrècia es casa amb Alfons d'Est.

1502. Lucrècia a Ferrara. Tercera campanya de la Romanya.

1503. Mor Alexandre VI. Malaltia de Cèsar, Juli II el fa presoner.

1504. Cèsar fuig del castell de la Mota. Arriba a Navarra.

1507. Cèsar mor durant el setge de Vianna.

1510. Naix a Gandia Francesc de Borja i Aragó. Futur quart duc de Gandia.

1519. Mor Lucrècia a Ferrara.

1539. Francesc de Borja és nomenat virrei de Catalunya.

1539. Francesc de Borja ingressa en la Companyia de Jesús.

1551. És ordenat sa-

cerdot a Roma; diu la seua primera missa a Loliola..

1565. És elegit general de l'orde.

1572. Mor a Roma.

1671. Francesc de Borja és canonitzat per Climent X.

fer secretari apostòlic. Quan va morir, Calixt III va manar que l'enterraren a la basílica de Letran, on era canonge.

Vannoza. Forma familiar de Giovanna. En la història dels Borja, Vannoza Catanei va ser l'amant del cardenal Roderic de Borja, amb qui va tenir quatre fills: Cèsar, Joan, Lucrècia i Jofré. Possiblement d'origen mantuà, es va casar tres vegades, amb Doménico d'Arignano, Giorgio da Croce i Carlo Canale. Durant els darrers anys de la seua vida es va dedicar a fer obres piadoses, fonamentalment al proveïment de dot per a les donzelles pobres. Va pertànyer a la germanada de Gonfalone. Va morir el 1518 i va ser enterrada a Santa Maria del Popolo.

que terrestre. El volum del seu comerç i l'audàcia dels seus navegants la van convertir en la més rica de les cinc potències

Venècia. República italiana que sempre va tenir més vocació marítima

italianes tradicionals. Els seus interessos sempre anaven més lluny que els de la resta i la subtileza de la seua diplomàcia la feia imprevisible. Davant els papes valencians sempre va tenir una actitud més aviat crítica.

Viana. Ciutat navarresa en el setge de la qual va morir Cèsar Borja. Va ser enterrat a l'església de Santa Maria d'aquesta ciutat, als peus de l'altar major. Després d'anar a algunes altres destinacions, les despulles del Valentino tornaren novament a aquesta església el 1954.

Vila d'Este. Vegeu "Este, Hipòlit d".

construir alguns ports navals. Després de la presa d'Urbino, no solament es va

Vinci, Leonardo da. El savi i polifacètic Leonardo va estar durant un temps al servei de Cèsar com a enginyer militar durant les guerres de la Romanya. Es va encarregar de

mostrar menys sorpres dels tresors artístics del ducat, sinó que, amb una professionalitat extrema, va ser capaç de trobar defectes en l'escala del palau ducal, que era considerat una joia arquitectònica.

Xàtiva. Ciutat valenciana, cap al sud i l'interior del país. D'una rellevància extraordinària des de temps dels romans. Després de la conquesta de València, va ser entregada a la família Borja el 1244. En la propra vila de Canals va nàixer Calixt III i en la mateixa

Xàtiva, el seu nebot Alexandre VI. Benet XIII va donar el rang de col·legiata a l'església de Xàtiva, a petició del mateix Alfons. Roderic de Borja, que va deixar València als 18 anys, hi tornaria per última vegada el 1472, durant el viatge de legació de Sixt IV. Els dos papes Borja no van oblidar aconseguir beneficis i fer regals a la ciutat de la seua infantesa.

Francisco Javier Puertas

Campanya Carles Salvador

XV

CURSOS INTENSIVS AL MES DE JULIOL

Matrícula obertura durant el mes de juny
Nivells: Oral-Elemental-Mitjà-Superior

Els Cursos van dirigits a la superació de les proves de la Junta Qualificadora

En acabar el curs s'obté un certificat acreditatiu

*Aprendre la teua llengua, depèn de tu.
T'esperem a juliol*

València: c/ Moratín, 15, 6a. C.P. 46002 Tel.(96)351 17 27
Alacant: c/ Pablo Iglesias, 29, entll., esq. C.P. 03004 Tel. (96) 520 56 67
Castelló: c/ Enmig, 24, 4a. C.P. 12001 Tel. (964) 23 75 18

¡¡Aquest estiu

posa't **Al fresco!!**

Obert tots els dies de 12 a.m. a 3 a.m.
Els divendres, actuacions.
Avinguda Blasco Ibàñez, 134.
(bardissa central)